

Udenrigsministerspørgsmaalet

Taler

Jakob Sverdrup

- 1 Siden 1814 har Norge neppe gennemgaaet en saa alvorlig politisk Krise som
den, vi nu er oppe i. De Valg, der forestaar, kan blive af afgjørende Betydning
for vort Lands Fremtid. Det gjælder Statsanliggender af en Rækkevidde, som det
ikke er givet nogen helt at overskue. Derfor stilles der ogsaa i denne Tid stærke
5 Krav til det norske Folks Sindighed, Fasthed og Omtanke.

- Vi behøver kun at lægge Mærke til den politiske Tilstand i Landet og til vor
Stilling udadtil - overfor Nabolandet og overfor den europæiske Mening - vi
behøver kun at lytte til Udtalelserne i Stortinget, i Pressen og paa politiske
10 Møder forat overbevise os om, hvor alvorlig Situationen er.

- Det norske Folk er for Tiden delt i to politiske Leire, der bekjemper hinanden
med en stedse stigende Bitterhed, og det er delt i en Sag, hvor det var i særlig
Grad ønskeligt, at alle, saalangt Norges Land strækker sig, stod sammen som én
15 Mand.

- Og hvordan staar de to Nabolande, Norge og Sverige - disse Lande, der er
forenede baade ved Lovens og ved Folkeslægtskabets Baand - hvordan staar de
til hinanden? Dag ud og Dag ind udsaaes Hadets og Tvedragtens Sæd mellem de
20 to Folk; der pustes til Lidenskabernes Ild, og der gjøres, hvad gjøres kan, forat
Folkene paa Halvøen skal komme til at staa som uforsonlige Modstandere.

- I Stortinget er der blevet slaaet paa Unionens Opløsning. Lød der ikke fra
Statsmnister Steens Mund dette lille, men betegnende Ord: "Derefter"?, og
25 Meningen med det kunde ikke være tvivlsom. Meningen var den, at dersom det
radikale Parti ikke fik sin Vilje paa den Maade, det ønskede, saa stod vi foran
Spørgsmaalet om Unionens Opløsning. Ja, saavidt er det kommet, at der endog
er blevet slaaet paa Muligheden af, at de to Folk kunde bære Vaaben mod
hinanden. Og i Pressen og paa Folkemøder er der kommet den ene Udtalelse

efter den anden, som med stigende Klarhed viser, at det Maal, mange tilsigter, er

35 Unionens Opløsning, Kongedømmets Afskaffelse og Indførelsen af en republikansk Statsform.

Det lader sig ikke længer negte, at dette er Endemaalet for mange. Man maatte være mer end blind for ikke at se det. Fortæller man os ikke endog, hvordan vi i Tilfælde, forat naa dette Maal, skal kunne komme udover Grundlovens klare
40 Ord: Bestemmelsen i dens første Paragraf, hvori det heder, at Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt Rige, forenet med Sverige under en Konge? Fortæller man os ikke, at vi udenvidere kan sætte os udover denne første Bestemmelse i vor Grundlov, og "vælge en grundlovgivende Forsamling med suveræn Ret til at give Landet en Forfatning?"¹⁾) Saa langt er man kommen.

45 At de Radikale nu begynder at tage Skeen i en anden Haand, at de nu blæser paa Hyrdefløiten og smykker sig med Unionsvenlighedens Kappe - det forandrer ikke Sagen. De har mærket, at Folket ikke liker Angrebene paa Unionen, de har mærket, at det ikke er saa let at faa Vælgerne med paa at slide itu det Baand, der
50 forener de to Folk, derfor tales der nu i milde og dæmpede Toner. Og er der en eller anden, som endnu er uforsigtig nok til at tale om, at Unionen skal og maa falde, saa iler andre med at forsikre, at slige Ord staar for vedkommendes egen Regning. Men ingen forstandig Mand forvildes af slig Tale. Spørger vi: naar skal vi tro de Radikale? Skal vi tro dem, naar de optræder med de bittre, hadefulde
55 Udfald mod Unionen, eller naar de optræder med det unionsvenlige Ansigt, da vil ingen være i Tvivl om Svaret. Og skulde nogen endnu være i Tvivl, da maa den saakaldte Trontalededebat i Storthinget iaar være skikket til at bortrydde enhver Misforstaaelse. Var der noget som fremgik af denne Debat, da var det dette, at de Radikales Politik er uforenlig med Unionen.

60 Med hvilke Øine ser saa Udlandet paa den Politik som nu er oppe iblant os? Paa faa Undtagelser nær staar vi uden Støtte, uden Sympati i den europæiske Mening. Ved tidligere Leiligheder, naar vi har kjæmpet for vor Ret, har vi havt ialfald det liberale Europa paa vor Side. Denne Gang er det anderledes. Ikke
65 alene fra konservativt, men ogsaa fra liberalt Hold lyder misbilligende og advarende Røster over til os. Det er ikke saa ret længe siden, at den nylig aftraadte engelske Førsteminister Gladstone, en af Europas mest frisindede Statsmænd, i det engelske Parlament udtalte, at han haabede, at sund Sands

70 endnu vilde seire paa den Skandinaviske Halvø, og ingen kan være i Tvivl om, hvem det var her i Norge, disse hans Ord gjaldt. Man indvender hertil: hvad forstaar Gladstone sig paa vor Politik, paa den Strid, som nu raader mellem Norge og Sverige? Jeg tænker, at den gamle erfarne Statsmand forstaar sig ganske godt paa den; den er nu heller ikke saa vanskelig at forstaa. Gladstone har
75 med Opmerksomhed fulgt vor politiske Strid, han har i den Kamp, hvori han selv har staaet, havt rig Opfordring til at følge Begivenhederne i vort Land, han nærer varm Interesse for Norge, hans Ord er en Vens Ord; de fortjener derfor vel at mærkes.

80 Er det for at male Skræmmebilder, at jeg nævner alt dette? Ingenlunde. Men det sømmer sig for Mænd i en alvrolig Sag at se Stillingen i Øinene, slig som den er, hverken besmykke den eller forværre den. Det gavner lidet at føre sig selv bag Lyset. Alle - hvad Parti de end maate tilhøre - vil visselig være enige om, at slige Fremtoninger som de ovennævnte maner til alvorlig og grundig Overveielse.
85 Det maa iaar, om nogensinde, være Pligt for enhver Vælger rolig og sindig at opgjøre sig sin Mening og derefter tage sit Standpunkt.

Ansaret for den oprivende Strid, som nu fylder vort Land, og for de Ulykker, som kan komme, falder heltud paa det radikale Venstre. Det er dette Partis
90 uforstandige og paagaaende Politik, som har skabt det politiske Uføre, som vi nu er oppe i. Havde det enda været saa at der ingen anden Maade var at gaa frem paa end den, de Radikale har valgt, var der ingen anden Vei til Opnaaelse af vor Ret - nu vel, saa fik vi gaa den, selv om det skulde koste meget, men Ansaret falder saa meget tungere, som det ingenlunde havde været nødvendig at vække
95 Striden paa den Maade, hvorpaa den er vakt, eller følge den Linje, som er bleven valgt. Striden er vakt i Utrængsmaal, til Skade for Land og Folk, og den Linje som er valgt, er slig, at skal den følges tilende, vil det ikke føre til det gode. Hvad er feilen? Feilen er den, at man har forladt det gamle Venstres Unionspolitik, den, som det hele samlede Venstre indtil for faa Aar siden var enig om at følge.
100 Dette skal nærmere blive paavist.

Vi ved alle: I Ledelsen af de udenlanske eller diplomatiske Anliggender er ikke de to Riger jævnbyrdige. Nu er Udenrigsministeren en svensk Mand og kan ikke være andet, og han er kun ansvarlig for den svenske Rigsdag, men ikke for det
105 norske Storting; og i de saakaldte ministerielle Raad, hvori de fælles diplomatiske Sager forelægges Kongen, sad der indtil 1885 to svenske Mænd mod en norsk. Nu er Forholdet endnu værre, thi siden hint Aar sidder der i

110 ministerielle Raad tre svenske Mænd mod én norsk. Ligestilletheden er saaledes ingenlunde gennemført i dette Forhold.

Slig kan det umulig gaa i Lændgen. Vor Stilling som en fri og selvstændig Stat indenfor Unionen kræver med Nødvendighed, at de to Folk stilles heltud jævnbyrdige i Ledelsen af de udenrigske Anliggender. Ellers vil Forholdet føles
115 som uretfærdigt og krænkende for den underordnede Part.

Det er til Unionens egen Fordel, at den bliver et Statsforbund mellem to heltud ligestillede Folk. Den vil være svag og mislikt i samme Grad, som den giver det ene Folk en Forrang eller en Forret fremfor det andet, og den vil være stærkt og
120 elsket i samme Grad, som den er et Forbund mellem to selvstændige og jævnbyrdige Folk.

Derfor har ogsaa vi Nordmænd lige fra Unionens Stiftelse af ønsket og arbeidet for, at Ligestillethedens Tanke maatte blive helt gennemført i Forholdet
125 mellem de to Lande. Noget har vi opnaaet - jeg vil kun pege paa saadanne Ting som Statholderpostens og Vicekongedømmets Ophævelse - men noget staar endnu tilbage at vinde, og vi kan ikke stanse, før vi har naaet helt frem. Og jeg vil lægge til: vi maa snart naa helt frem; vi kan ikke vente synderlig længere. Den voksende Selvstændighedsaand og Nationalfølelse i vort Folk kræver det.

130 Men saa bliver Spørgsmaalet: hvilken Vei skal vi gaa, hvilke Midler skal vi vælge? Det er et vigtigt Spørgsmaal i Politiken og kanske allermest naar det gjælder en saa ømfindtlig Sag som Forholdet mellem to Folk. Veien er bestemt af Maalet. Som Maalet er, saa vil Veien blive. Hva er da deres Maal, der vil en sindig
135 Politik? Hvad er det moderate Venstres eller - som det ogsaa kaldes - Centrums Maal? Vi ønsker at naa frem til hel og fuld Ligestillethed i Ledelsen at de fælles udenrigske Anliggender til samme Tid, som vi ønsker Unionens Gode bevaret. Det er vort Maal.

140 Jeg vil nemlig her straks sige, at jeg anser Unionen for et Gode. Den er en Styrke for Halvøen, en Betryggelse for Freden, en Sikkerhed for en lykkelig Udvikling i Forstaaelse og Tillid mellem to Folk, hvem deres Landes Beliggenhed, inbyrdes Slægtskab, fælles Interesser og nu 80 Aars Historie henviser til at holde sammen. Det vilde være en Ulykke for begge Land, for Sverige som for Norge, en Ulykke,
145 hvis Følger ingen kan overskue, om dette Baand brast.

Vi siger ikke dette, fordi vi sætter Unionen som No. 1 og Fædrelandet som No. 2. Alle norske Mænd og Kvinder, de hører til hvad Parti, de vil, siger:
150 Fædrelandet først og Fædrelandet sidst; men vi holder paa Unionen fordi vi i den ser en Betyggelse for Halvøens Fred, et af Vilkaarene for Landenes Bestaaen som selvstændge Stater.

Vort Maal er altsaa: fuld Ligestillethed indenfor Unionens Ramme. Med dette
155 Maal er Veien givet. Veien er denne: aaben, fredelig Forhandling med det andet Folk paa Ligestillethedens klare Grund.

Paa dette Standpunkt stod Storthing og Regjering - Venstre som Høire - i 1886; det var det unionelle Program, som alle da samlede sig om, det var det gamle
160 Venstres Unionspolitik. Vi skal se nærmere paa Sagen.

I 1886 udtalte Statsminister Johan Sverdrup i Odelstthinget som sit Program, at der burde aabnes Kongen Adgang til at vælge en norsk som svensk, en svensk som en norsk Mand til Udenrigsminister. Det var "som Ven av Unionen", han
165 sagde dette, og han lagde til, at han ikke kunde deltage i nogetsomhelst Forslag, der pegte udover Unionen. Herved sigtede han til Tanken om en særskilt norsk Udenrigsminister ved Siden af den svenske. I en saadan Ordning saa Johan Sverdrup et Frøkorn til Splittelse og Opløsning.

170 Hvad han vilde, det var dette: en fælles Udenrigsminister, norsk eller svensk, ansvarlig for begge Riger, og det Raad, hvori de fælles diplomatiske Sager forelægges Kongen, saaledes sammensat, at deri sad lige mange norske og svenske Mænd; altsaa Ligestillethed gennemført fra først til sidst.

175 Dette Program fastholdt Johan Sverdrup til sin Dødsdag. Det var saa langt fra, at den nye Tanke om to Udenrigsministre, der senere kom op, rokkede ham i hans Mening, at han megetmere derved kun blev styrket i Overbevisningen om, at den Løsning, han i 1886 havde fremholdt, var den rette, den, der førte til en for begge Folk heldig Ordning.

180 Men Johan Sverdrup stod i 1886 ikke alene med sit Program. Neppe havde han talt i Odelstthinget, saa sluttede Protokolkomiteens Formand, Stadsfysikus Sparre, sig i varme og høistemte Ord til ham. "I Indstillingen" sagde han, "har vi forsøgt paa bedste Maade at hævde, hvad vi har troet har været norsk
185 Standpunkt i denne Sag; men saa stærkt, saa bestemt og løfterigt for Fremtiden

har vi ikke formaaet at betone det, som Statsministeren nu har gjort det i sin Tale."²

190 Og hvad skede nogle Dage senere? Fra Odelstthinget var Sagen bleven overført til Storthinget, og den første Taler var senere Statsminister Steen. Han erklærede i høitidelige Ord, under henvisning til Debatten i Odelstthinget: "det fremgaar som en Kjendsgjerning, at der mellem Norges Storthing og Norges Regjering er fuld Overenstemmelse om, hvad vor statsretlige Stilling i Unionen kræver." Men
195 hvad Regjeringen havde hævdet som det, vor statsretlige Stilling krævede, det var: en fælles Udenrigsminister ansvarlig for begge Riger, det var: fuld Ligestillethed i den fælles Ledelse af de fælles Udenrigske Anliggender. Herom var det, at der efter Steens Udtalelse raadede fuld Overenstemmelse mellem Storthing og Regjering. Om særskilt norsk Udenrigsstyre var der ikke Tale.
200 Dette ser vi ogsaa klart af nogle Ord, Steen senere lod falde i samme Storthingsmøde: "Norge", sagde han "føler den fulde Medansvarlighed for Behandlingen af de diplomatiske Anliggender." Hvad der altsaa krævedes for Norge, det var den fulde "Meddelagtighed" og den fulde "Medansvarlighed", men ingenlunde særskilt Udenrigsstyre.

205 Var saa dette bare de her nævnte enkelte Mænds Mening? Ingenlunde. Det var

Storthingets Mening. I Overensstemmelse med hvad Sverdrup og Steen havde udtalt, vedtog nemlig Storthinget i 1886 en Dagsorden, hvori det under
210 Hævdelse af Norges fuldstændige Ligeberettigelse i Unionen udtalte Forvisningen om, at det norske Folk vilde værne om Rigets Ære og Ret "og støtte Regjerings og Storthings forenede Arbejde for at erhverve Norge den Andel i Styrelsen af de udenrigske Anliggender, der tilkommer det i Kraft af dets Stilling som selvstændig og med Sverige ligestillet Stat i Unionen." For denne
215 Dagsorden stemte hele Venstre. Man mærke sig Dagsordenens Ord! Den taler om "Andel i Styrelsen af de udenrigske Anliggender", om særskilt Behandling var der ikke Tale. Det var ogsaa netop dette Udtryk: "Andel i Styrelsen", som gjorde, at Regjeringen den Gang fuldtud kunde slutte sig til Dagsordenen. Den var et tro Udtryk for, hvad Statsminister Sverdrup havde hævdet som norsk
220 Standpunkt.

Saaledes stod den Gang alle Partier enige om det Krav, der maatte stilles, det Maal, mod hvilket der maatte arbejdes; ogsaa Høire sluttede sig i det væsentlige til den af den Sverdrupske Regjering hævdede Unionspolitik. Men alt bevægede

sig indenfor Unionens Ramme; hvad der skulde arbejdes for, var en Fællesordning der gav hvert Rige dets Ret, en Ordning, der stillede Norge og Sverige som to fuldstændig ligestillede Folk i Ledelsen af udenrigske Anliggender; og Steen kappedes med Sverdrup om at fremholde Unionens store
230 Gavn. Det er fra den Tid, at man har den bekjendte Udtalelse af ham: " I Sandhed, jeg vil ikke Ophidselse, jeg vil ikke skille Folkene, og ikke tror jeg, at det skal lykkes at skille dem, det skal ikke lykkes ved nogen Appel selv til de ømfindtigste Følelser og Instinkter." Dette er gyldne Ord; de fortjener at mindes ikke mindst i disse Dage, da man netop søger at skille Folkene ved en
235 Appel til de ømfintligste Følelser. Maatte det gaa, som Steen sagde i 1886: "Det skal ikke lykkes!"

Denne Enighed i 1886 lovede godt for Fremtiden; thi er der, som allerede før bemærket, nogen Sag, hvori alle norske Mænd burde staa enige, samlede og
240 faste, da er det, naar det gjælder de unionelle Spørgsmaal. Uenighed er her mere end i noget andet politisk Spørgsmaal det samme som Svaghed.

Det Program, Storting og Regjering opstillede i 1886, var forøvrigt intet nyt, det var ikke noget, Johan Sverdrup fandt paa af sig selv. Det var det gamle,
245 norske Program, det var den Ordning, som vi Nordmænd efterhaanden med stigende Styrke havde samlet os om. Vi vil kalde det den norske Linje, baade fordi det var den Løsning, man fra norsk Side længe havde fæstet sig ved, og fordi det var en Løsning, der lige til den seneste Tid stedse har mødt Modstand fra Folket paa den anden Side af Kjølen.

250 Ingen skal kunne paastaa, at denne Linje fornægter en Tøddel af Norges Ret; men det er denne Linje - det gamle Venstres Linje - de Moderate fastholder den Dag idag. De fastholder den Løsning, som indtil for faa Aar siden var hele Venstres Program. Vi har intet opgivet, intet svigtet. Vi staar der, hvor Storting og Regjering enstemmig stod i 1886: vi raader alle, som vil en heldbringende, en
255 lykkelig Løsning paa den oprivende unionelle Strid, at samle sig om denne Linje.

Denne Linje er ligesaa ægte norsk, ligesaa hæderlig som nogen anden Ordning.
260 Det er i det hele ikke derom, der strides, hvorvidt vi skal opgive noget af Norges Selvstændighed og Ret. Ingen norsk Mand eller Kvinde, de tilhøre hvad Parti det være skal, vil opgive et Fnug af denne. Det er ikke derom det strides. Naar de radikale i Agitationens Tjeneste prøver paa at give det Skin af noget saadant, da

265 afviser vi det som Usandhed. Striden kan være bitter nok, om vi ikke skal tvile
paa hinandens Fædrelandssind.

Hvad er det da, vi strides om? Det er om den Vei, som skal vælges, for at opnaa
det, vi alle vil: de to Rigers Jævnbyrdighed og Ligeberettigelse. Skal vi, forat naa
270 dette Maal, vælge en Vei, der peger ud over Unionen, eller skal vi vælge en Vei,
der med Bevarelse af den giver os den Ret, der tilkommer os - derom staar
Kampen.

Vi har seet den Linje, Storting og Regjering trak op i 1886, og som de
275 Moderate og Høire fastholder den Dag i dag. Det vilde været en Lykke, om
denne Linje var blevet fastholdt urokkelig af os alle. Da havde vi nu staaet som
et enigt og stærkt Folk med Udsigt til Seir.

Men denne Linje er i de sidste Aar blevet opgivet af det radikale Venstre. Det
280 har slaaet ind paa nye Baner. Det har brudt med det gamle Venstres
Unionspolitik, den Politik, som alle indtil for faa Aar siden var enige om at
følge. Det har valgt en Linje, som nok kræver Ligestillethed, men med Fare for
Unionens Opløsning. Det bygger her ligesaalidt som ellers paa den gamle for
fatningsmæssige Grund.

285 Hvordan gik det da til, at vi kastedes ud af det sikre Spor, som Storting og
Regjering havde trukket op i 1886? Det gik saaledes til: I 1889 fremkom fra
radikalt Hold et privat Forslag om særskilt norsk Udenrigsstyre, to
Udenrigsministre i Spidsen for den fælles Udenrigspolitik. Men saa nyt og
290 overraskende var den gang dette Krav, at et af Venstres Hovedorganer³
erklærede, at det var et Forslag "hvormed Venstre intetsomhelst havde at skaffe.
"

Det saa ogsaa i Begyndelsen ud til, at dette Forslag skulde finde liden Tilslutning
295 blant Lederne for den Radikale Politik. I 1889 gik, som bekjendt, den Stangske
Regjering af paa Grund at den saakaldte Bernerske Dagsorden. Da denne
Dagsorden blev debatteret i Stortinget, var der dem, som i den troede at se et
Fingerpeg henimod særskilt Udenrigsminister; de frygtede for, at særskilt
Udenrigsstyre laa som en Bagtanke under den. Men hvad skede da? Jo, da stod
300 dagsordenens Fader, senere Statsraad Berner, frem og forsikrede høitidelig: "saa
naiv tror jeg dog ikke nogen af os er, at han skulde indbilde sig, der vilde være
nogen Mening i nu at opstille egen Udenrigsminister paa Valgprogrammet."

Han afviste med Harme enhver Tanke om, at egen Udenrigsminister skulde
305 være Programsag for Venstre ved det forestaaende Valg. Og Dagsordenens ivrige
Forsvarer, Hr. Ullmann, erklærede saa stærkt, han kunde, at Beskyldningen om,
at der i Dagsordenen skulde ligge en Bagtanke om egen Udenrigsminister,
hvorved man saa skulde narre Folk bagefter - denne beskyldning var i Bund og
Grund grundløs og intetsigende. Den Bernerske dagsorden - saa hed det - vilde
310 holde alle Veie aabne. Folk af forskjelligt Standpunkt kunde derfor stemme for
den uden at komme i Strid med sin Overbevisning om, hvad der var den rette
Løsning i Udenrigsministersagen. Uden disse Forsikringer havde visselig ikke
den Bernerske Dagsorden faaet Flertal for sig. Det var disse Forsikringer, som
reddede den.

315

Altsaa - i Februar 1891 hed det: Der er ikke Tale om at sætte særskilt
Udenrigsstyre paa Valgprogrammet. Men hvordan gik det ud paa Sommeren
samme Aar? Neppe var Valgkampen begyndt - 1891 var som bekjendt Valgaar -
saa hed det i de radikale Blade og fra de radikale Folketalere fra Landets ene
320 Ende til den anden: Det nye Ministerium, Ministeriet Steen, er netop dannet
paa Programmet: særskilt Udenrigsstyre, det er den første og største Sag paa
Aarets Valgprogram. Glemte var de høitidelige Forsikringer i Storthinget,
glemte var de Fortolkninger, som der blev givne.

325 Hvad var Grunden til dette? Der er bleven spurgt herom, og der er kommet et
Slags Svar. Jo, siger man, der opstod en Folkebevægelse, som ingen havde anet;
der reiste sig en Folkebølge, og paa denne kom Udenrigsministeren seilende, før
nogen havde tænkt sig Muligheden deraf. Saaledes lagdes Skylden over paa
Folket, over paa Vælgerne. Men hvem ar det da, som gav denne Bevægelse en
330 saadan Fart, hvem var det, som skjøv paa Folkebølgen? Var det ikke de
selvsamme Mænd, som faa Maaneder iforveien høitidelig havde forsikret, at
ingen tænkte paa at stille særskilt Udenrigsstyre paa Valgprogrammet? Var der
ikke disse, der nu skjøv denne Sag saaledes i Forgrunden, at Partiets andre
Programsager - f. Eks. almindelig Stemmeret - ganske traadte i Skyggen?

335

Og hvordan fremstillede man Sagen for Vælgerne? Fortalte man dem nøgternt
og ligefrem om de Vanskeligheder, som her nødvendig vilde reise sig; sagde man
dem, at dette vilde blive et langt Lærred at blege, og at de maatte ruste sig med
en god Portion Taalmodighed? Ingenlunde. Man fremstillede det tvertimod,
340 som om det var det letteste Sag af Verden at greie dette Spørgsmaal, det var som
Fod i Hose. Paa Skarnæs forkyndte Statsraad Konow, at fik bare Steen Flertal

ved Valgene, da skulde vi have særskilt Udenrigsstyre inden Thingperioden var tilende. Det kunde ske ved en kongelig Resolution. Formodentlig skulde man
345 saa bagefter pr. Post meddele Sverige, at den Sag nu var greiet, og at det gamle Fælleskab var opløst for bestandig. Og en anden af Raadets Medlemmer, Statsminister Blehr, forklarede for de lyttende Skarer i Kristiansand, at to Udenrigsministere, én for hvert Land, det var den Ordning, som maaske ogsaa Sverige tilsidst helst vilde gaa med paa, naar det fik overveiet Sagen; eller som en
350 anden Folketaler udtrykte det: ikke engang en gammel Kjærring i Sverige vilde falde paa at gjøre Ophævelser, om vi skaffede os vor egen Udenrigsminister.

Hvad Indtryk maatte Vælgerne faa af saadan Tale? Maatte de ikke tro, at naar Mænd af Kongens eget Raad optraadte og udtrykte sig slig, saa var der ingen
355 Vanskelighed ved Sagen, saa var det den letteste Sag af Verden at greie den? Maatte de ikke tro, at her gjaldt det bare at samle sig om Regjeringens Program og gaa paa uden at tale et Ord med Nabofolket? Vi kan ikke bebreide Vælgerne, om de tænkte saa og i denne Tro støttede den radikale Politik.

360 Saaledes forlod man det gamle Standpunkt, forlod, hvad der ovenfor er betegnet som den norske Linje, og gik over paa den Linje, som efter det Sted, hvor den blev opstillet, er blevet kaldt Skarnæslinjen. Denne ulykkelige Linje, som Bjørnson har kaldt "en kolossal politisk Dumhed", den er det sørgelige Misgreb i de sidste Aars Unionspolitik; ved den blev vi kastet ud af det sikre Spor, som
365 Storthing og Regjering havde trukket op i 1886. Ved den forlod vi Forhandlingernes fredelige Vei og kastedes ind i, hvad Folkevittigheden har kaldt: Knytnævepolitiken.

I Begyndelsen var det, som om de Radikale selv følte sig undselige over
370 Skarnæslinjen; de vilde ligesom ikke rigtig vedkjende sig den. Det var ogsaa en drabelig Kamel at sluge. Men senere ser det ud til, at de har faaet bedre Appetit. Nu er den knæsat af det hele Parti, det er den Fane, hvorunder hele Partiet nu strider. I Virkeligheden er det ogsaa denne Linje, som den hele Tid har behersket de Radikales Politik baade i Udenrigsministerspørgsmaalet og i Konsulatsagen.
375 Den har ligget som en Fortryllelse over hele deres Arbeide. Løsenet har været: ikke fredelig Forhandling, ikke et mindeligt Opgjør paa Ligeberettigelsens klare grund, men Løsenet har været: lad os slaa os frem, lad os bryde os frem, lad os sætte alle Hensyn tilside og handle, som om Unionen ikke var til, saa gaar det nok. Kunde der komme noget godt ud af en saadan Politik? Kommer der noget
380 godt ud af det Slags Fremgangsmaade Mand og Mand imellem, og kan der

komme noget godt ud af den Folk og Folk imellem? Saalangt som Historie og Erfaring rækker, vidner den høit om, at slig Fremfærd ikke er af det gode og ikke fører til det, som godt er.

385

Enhver uhildet Betragtning maatte sige, at de Radikales Politik var den lige Vei til at komme op i en unionel Konflikt. Skal to Folk, der har sluttet Forbund og Venskab med hinanden, indrette sig slig, hvergang de ønsker Ændringer i Forbundet, at de, uden at tage Spor af Hensyn til hinanden, uden videre bryder ud af Fælleskabet og indfører nye Ordninger, da siger det sig selv, at Fred og Venskab bliver en Umulighed.

390

Om man med Flid havde villet skabe en unionel Strid og saa Fiendskab og Tvedragt mellem de to Folk, kunde man ikke valgt en bedre Fremgangsmaade end den, de Radikale har bragt in Anvendelse. Det er forstaaeligt, at Folk, der vil Unionens Opløsning, kan gaa en slig Linje; men lad dem da ogsaa aabent sige, at dette er deres Maal! Men det er aldeles ufattelig, at nogen, der ønsker Foreningen opretholdt, nogen der ønsker et fredeligt Naboforhold paa Halvøen, kan slaa ind paa en saadan Vei.

400

Ja var der ingen anden Maade, hvorpaa vi kunde naa vor Ret, da fik vi - som ovenfor antydet - sige: Vi har intet Valg, vi faar gaa de Radikales Linje, det koste, hvad koste vil; thi et frit og selvstændig Folk i Forbund med et andet, kan ikke nøie sig med mindre end hel og uebeskaaren Ligestillethed. Men hvem tør paastaa, at Sagen staar slig? Hvem tør paastaa, at der mellem Himmel og Jord ikke findes nogen anden Maade at greie Tingen paa end den, de Radikale har anvendt? Hvad Skade skulde vi have af aabent og ligefrem med alt Forbehold af vor Ret at tale med Sverige om Sasgen? Kunde vor Ære, vor Værdighed som et frit Folk lide det mindste derved? Der er bleven spurgt om det; der er blevet spurgt: hvorfor skulde vi ikke kunne tale med Nabofolket om Sagen? Men der er ikke kommet noget tilfredstillende Svar, simpelthen fordi der ikke gives noget tilfredstillende Svar.

405

410

Der findes i Virkeligheden ingen anden Vei til en venskabelig Løsning af det her omhandlede Spørgsmaal end Forhandlingens Vei. Den, som ikke vil gaa den Vei, vil ikke Forstaaelse og Fred paa Halvøen, hvor høitidelig han end forsikrer os derom. Det siger sig selv, at Unionen maa blive en Umulighed, dersom snart den ene Part i Forbundet og snart den anden uden at tage Spor af Hensyn til sin Forbundsfølge, ja uden saameget som at tale et Ord med ham om Sagen,

415

ophæver eller forandrer de bestaaende Fællesordninger. Et sligt Forhold mellem to Forbundsfæller er fuldstændig uholdbart og maa føre til Skilsmisse.

Om Spørgsmaalet selv vil jeg forøvrigt sige, at en Ordning med to
425 Udenrigsministre, altsaa særskilt Udenrigsstyre for hvert Land, staar for mig som uforenlig med Unionen, saadan som denne er grundlagt i vor Forfatning. Det er, som Johan Sverdrup udtrykte det, en Ordning, der peger ud over Unionen. Den vil blive en Murbrækker, den vil drive en Kile ind mellem de to Folk og inden kortere eller længre Tid føre til Opløsning.

430 En Ordning med to Udenrigsministre og to Sæt Gesandter ved de fremmede Hoffer forudsætter formentlig, at de to Riger skal føre hver sin Udenrigspolitik. Ellers er det ikke godt at forstaa, hvad den hele Ordning skal betyde, ellers er det hele bare en Skinordning. Men en Ordning, som forudsætter en saadan dobbelt
435 Udenrigspolitik - er den forenlig med Unionen?

Det norsk-svenske Statsforbund bestaar væsentlig deri, at de to Riger under en og samme Konge optræder som en politisk Enhed udadtil, overfor fremmede Magter. Jeg siger med Flid en politisk Enhed, thi der er andre Omraader, f. Eks.
440 Konsulatvæsenet, hvor vi nu har Fælleskab, men som ikke hører med til de unionelle Vilkaar. Saadan er ogsaa Unionen bleven opfattet baade af Nordmænd⁴ og Svensker indtil denne Dag, og saadan er den altid bleven opfattet ude i Europa.

445 Denne Opfatning støttes ogsaa af selve vor Forfatning. I denne bestemmes det nemlig, at Norge og Sverige skal staa sammen om Halvøens Forsvar, om Krig og Fred, om Neutralitetens Opretholdelse og hvad dermed staar i Forbindelse. De to Riger skal altsaa staa sammen om det, som er Udenrigspolitikens vigtigste og vanskeligste Opgave. Men er det saa, da maa ogsaa Ledelsen her være fælles,
450 ellers vil den være udsat for Svaghed og Forvirring, ellers vil den savne den Enhed, Sikkerhed og Fasthed, som er en saa nødvendig Betingelse, særlig i Øieblikke, da der maaske handles om intet mindre end Rigernes Bestaaen som selvstændige Stater. Vil vi derfor Reform paa dette Omraade indenfor Unionens Ramme, da er der ingen anden Vei at gaa, end at arbeide for, at begge Riger faar
455 den samme Indflydelse eller - for at bruge Stortingets eget Udtryk i 1886 - den samme Andel i Ledelsen af de fælles udenrigske Anliggender.

Man har invendt mod denne Ordning, at det skulde være noget nær umuligt at

460 finde en tilfredstillende Løsning paa Spørgsmaalet om Fællesministerens
Ansvarlighed. Ganske vist er dette et vanskeligt Punkt, men det er dog ikke
vanskeligere, end at det med god Vilje fra begge Sider maa kunne løses. Gaar
begge Folk til Opgaven med et oprigtigt Ønske om at finde en for de to Lande
ærefuld Løsning, saa finder de nok ogsaa de nødvendige Former for Ordningen.

465

Saa siger man: "en Fællesminister vil blive en Udvidelse af det unionelle
Fælleskab, men nogen saadan Udvidelse vil vi ikke have". Man pleier saa gjerne
at udmale denne tanke videre, indtil man tilsidst faas istand en Helstat, der
470 kvælende breder sig ud over begge Folks Frihed og Selvstændighed. Her er
imidlertid ikke Tale om nogen Udvidelse af Fælleskabet; udviklingen gaar i det
hele ikke i Retning af nogen Udvidelse af dette; hvad der her er tale om, er kun
om at give Norge Ligestillethed i Ledelsen af Anliggender, som allerede er fælles,
og som maa være fælles, saalænge Unionen bestaar. Fælleskabet er der og maa
475 være der, hvad det nu gjælder om er, at de fælles Anliggender ikke væsentlig skal
ledes bare af den ene Part, men at begge Riger skal staa jævnbyrdige i Ledelsen.
Dette er ingen Udvidelse af Fælleskabet, det er kun en retfærdigere Ordning end
den, vi nu har, for Ledelsen af de Anliggender, som altid har været fælles.

480 Men frembyder da Ordningen med to Udenrigsministere ingen Vanskelighed?
Hvad skal ske, dersom de to Ministere bliver uenige og med Støtte hver i sit Folk
giver Kongen hver sit Raad? Jo, svarer nogle - da faar Unionen gaa istykker. Med
andre ord: i samme Øieblik, denne Ordning sættes paa Prøve, saa brister det
hele. Men er ikke dette det bedste Bevis for dens Umulighed? Andre svarer:
485 Bliver de to Udenrigsministere uenige, saa faar Kongen være Opmand. Men er
dette en heldig, betryggende Løsning?

Men selv om en Ordning med særskilt Udenrigsstyre for hvert af Rigerne var
forenlig med Unionen, vilde den være lidet tilfredstillende. Den vilde nemlig
490 ikke give os den hele, trygge Kontrol med Ledelsen af den fælles
Udenrigspolitik. Det ene Rige vilde vanskelig kunne kontrollere, hvorvidt ikke
det andet Riges Udenrigsminister gik paa egen Haand og maaske paadrog sit
Land Forpligtelser, der, naar det kom til Stykket, ogsaa vilde faa Følger for det
andet Rige. En klar, gennemført Kontrol vil alene da være mulig, naar én Mand
495 staar i Spidsen for Ledelsen og bærer Ansvar, saa begge Riger til enhver Tid
heltud kan kræve ham til Regnskab for hans Politik.

I den allerseneste Tid er man begyndt at paastaa at egen norsk Udenrigsminister
500 allerede er fastsat i den norske Grundlov, saa man for at faa særskilt
Udenrigsstyre kun behøver at gjøre Alvor af Grundlovens Bud. Skulde dette
være saa, da maa i Sandhed de norske Regjeringer og Storting lige siden 1814
daarlig have opfyldt sin Pligt. I 80 Aar har Venstremænd og Høiremænd uden
Spor af Protest opretholdt og bevilget Penge til det nuværende Udenrigsstyre,
505 og dog skulde egen Udenrigsminister være indskreven i Grundloven! Tro det,
hvem som vil!

I det hele frembyder Ordningen med to Udenrigsministre saamange
Vanskeligheder, at det ikke kan undre os, at selv en Statsmand som Gladstone,
510 der dog skulde forstaa sig noksaa godt paa den Slags Ting, har udtalt: "Jeg
sympatiserer hjertelig med det norske Folks Kjærlighed til Frihed og Selvstyre,
men jeg magter ikke at greie Problemet med et dobbelt Udenrigsministerium."

Hvad enten vi ser paa den Vei, det radikale Parti vil gaa i
515 Udenrigsministerspørgsmaalet, den saakaldte Skarnærslinjen, eller vi ser paa den
Ordning, det arbejder for, er dets Standpunkt lige forkasteligt.

520

¹ "Dagbladet" den 28. August 1893.

² Om det Forslag, den Sverdrupske Regjering i 1886 havde udarbejdet, heder det
525 i Protokolkomiteens Indstilling: "Den norske Regjeringens Forslag af 15de
Marts 1886 har søgt at opnaa, hva man fra norsk Side altid har troet at maatte
tilstræbe." Men Regjeringens Forslag var helt igjennem bygget paa Tanken om
en Fællesordning, hvorved de to Riger fik lige Andel i Ledelsen af de udenrigske
Anliggender. Forslaget tilsigtede at gennemføre en saadan Ordning, saalangt
530 det den Gang var muligt. I Protokolkomiteen sad bl.a. foruden Sparre ogsaa
senere Statsraad Konow.

³ "Verdens Gang" for 23de Oktbr. 1889.

535

⁴ Protokolkomiteen før 1886 om "den Vægt, hvormed begge Riger optræder som E n h e d overfor fremmede Magter", og Prof. E. Sars skriver i 1886: "Det eneste, som Rigsakten erkjender for fælles, er - foruden Kongedømmet - netop Forholdet til fremmede Magter, hvorunder diplomatiske sager gaar".

Kilde

Jakob Sverdrup: Den politiske Situation. Foredrag. Kristiania 1894

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/udenrigsministersporgsmaalet>